

Вищевикладене дозволяє стверджувати, що більш логічним і обґрунтованим буде викласти запропоновану норму в наступному вигляді:

«Публічне заперечення національними публічними діями, посадовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування тимчасової окупації частини території України Російською Федерацією, визнання законності тимчасової окупації Російською Федерацією частини території України у будь-яких формах, висловлювання підтримки дій Російської Федерації на порушення норм міжнародного права у вигляді посягання на територіальну цілісність України, виправдання дій Російської Федерації по окупації частини території України, засудження дій Збройних Сил України та правоохоронних органів України по відновленню територіальної цілісності України».

Отже, вищевикладене дозволяє стверджувати, що охорона національної безпеки України, законодавче забезпечення стабільності конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності української держави (з урахуванням військової агресії Російської Федерації, окупації частини території України), являється надзвичайно важливим завданням в умовах забезпечення адекватної кримінально-правової протидії протиправним посяганням.

Література

1. Сайт Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69917
2. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/zp/page/10>
3. Созанський Т.І. Особливості конструювання кримінально-правових норм, ознакою яких є тяжкі наслідки. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2016. Вип. 40. С. 138-148.

УДК 616-001.2:340.624(043.2)

Варфоломеев С.А., завідувач судово-медичного відділу,
Рюміна І.О., лікар судово-медичний експерт гістолог,
ДСУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України»,
м. Київ, Україна

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УШКОДЖЕНЬ ШКІРИ, СПРИЧИНЕНИХ КОНТАКТНИМИ ЕЛЕКТРОШОКОВИМИ ПРИСТРОЯМИ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ДИСТАНЦІЇ ДІЇ

Протягом останніх десятиріч відмічається поширення використання так званої зброї нелетального типу дії, тобто зброї, розробленої, насамперед, для швидкого виведення з ладу особи або матеріалів,

уникаючи при цьому фатальних наслідків, надмірного травмування людини та небажаного пошкодження матеріалів, устаткування та оточуючого середовища [1]. Серед широкого спектру різновидів нелетальної зброї є й такі, травмуючий ефект яких полягає у дії електрики, в тому числі й електрошокові пристрої контактної та дистанційної дії [2]. Тим не менш, у спеціальній літературі наявна вкрай незначна кількість інформації, що стосується судово-медичної оцінки ушкоджень, що виникли внаслідок дії електрошовкових пристроїв за різних умов.

В ході нашого дослідження проводилось вивчення макроскопічних та мікроскопічних змін біологічного матеріалу (шкірних клаптів), що виникали внаслідок дії електрошовкових пристроїв за умови щільного контакту та с дистанції, що супроводжувалась проходженням іскрового розряду між контактними електродами та поверхнею досліджуваного матеріалу. Ушкодження наносились за умов тривалості електричного розряду 5-8 секунд при щільному контакті та з відстані 0,5-1 см. В цілому було нанесено по 15 дій за кожної із зазначених умов (загалом 30 дій).

Проводилось мікроскопічне вивчення отриманих внаслідок дій електрошовковими пристроями змін шкіри з вимірюванням лінійних відстаней, фотографуванням, а також вивченням мікроскопічних змін шкіри після стандартного забарвлення гематоксиліном та еозином.

За результатами проведеного дослідження було встановлено, що за умов щільного контакту між електродами та клаптем шкіри, з наступним пропусканням розряду, у всіх випадках визначалась наявність округлих заглиблень, що за розмірами та відстанню між ними відповідали розмірам та відстані між електродами електрошовкового пристрою. Зазначені зміни, вочевидь, викликались суто механічним тиском на шкіру контактних електродів електрошовкових пристроїв, та повністю зникали протягом 3-5 хвилин після припинення дії. При гістологічному дослідженні шкіри були виявлені зміни у вигляді слабко вираженого дрібно хвилястого ходу епідермісу, зонального профарбовування його рогового шару в темно-коричневий колір, сплюснення сосочків дерми, гомогенізація колагенових волокон сітчастого шару дерми, десквамація ендотелію судин.

За умови дії електрошовковим пристроєм з відстані 0,5-1 см спостерігалось проходження іскрового розряду між контактними електродами ЕШП та поверхнею клаптя шкіри, що супроводжувалось утворенням макроскопічно видимих ушкоджень. В переважній більшості спостережень мало місце відшарування епідермісу з утворенням порожніх опуклих пухирців білувато-сірого кольору, неправильно округлої форми, діаметром приблизно від 0,2, до 0,4 см. В поодиноких випадках ушкодження мали вигляд кратероподібних заглиблень неправильно округлої форми, з утворенням по периметру їх дрібних клаптиків відшарованого епідермісу білувато-сірого кольору, з нерівними, дещо обвугленими краями. При гістологічному дослідженні шкіри визначалось

розшарування рогового та блискучого шарів епідермісу з утворенням пустот, ви тяжіння клітин росткового, шипуватого та зернистого шарів у вигляді «метел», перифокально – переорієнтація зазначених клітин в косо-перпендикулярному напрямку, деформація волоссяних фолікулів.

Таким чином, на основі проведених досліджень можна прийти до висновку, що основною умовою утворення електромітки, що розрізняється неозброєним оком, при дії електрошокового пристрою на поверхню клаптя шкіри, є наявність іскрового електричного розряду, що виникає виключно за умови наявності певної відстані, заповненої газовим середовищем, між електродами та поверхнею шкіри. Основним травмуючим фактором в цих умовах, вочевидь, виступає іонізований газ (плазма), що є субстратом іскрового розряду та температура газу в якому може досягати, як відомо, [3] може досягати значних цифр та бути основною причиною формування видимих змін шкіри.

Відсутність видимих ушкоджень та слабкий ступінь прояву гістологічних змін за умови нанесення електричного розряду при щільному контакті може пояснюватись низькою силою струму в електрошовкових пристроях, що у відповідності до закону Джоуля-Ленца при короткотривалому контакті приводить до незначної екзотермічної реакції. Таким чином, кількість теплової енергії при проходженні електричного розряду з контактного електроду безпосередньо у шкіру, при вищевказаному часі дії, є недостатньою для формування суттєвих змін біологічного матеріалу.

Описані особливості ушкоджень шкіри, спричинених контактними електрошовковими пристроями при різних дистанціях дії можуть бути корисними при судово-медичній експертизі тілесних ушкоджень.

Література

1. Department of Defense Directive, Executive Agent for Non-Lethal Weapons (NLW), and NLW Policy № 3000.03E, April 25, 201, Incorporating Change 2 - August 31, 2018 // DoD USA (A&S). 2018. P. 3-4.
2. Robert J. Bunker. Nonlethal Weapons: Terms and References, INSS Occasional Paper 15 // USAF Institute for National Security Studies / USAF Academy, Colorado. 1997. P. 10.
3. Савельев И.В. Искровой и коронный разряды. Курс общей физики: учебное пособие. Москва: Наука, 1988. Т. 2. С. 255-257.